

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น การปกครองแบบประชาธิปไตย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 จนถึงบัดนี้นับเป็นเวลา 55 ปีแล้ว แต่อาจกล่าว ได้ว่าการนำระบอบการปกครองแบบนี้มาใช้ในประเทศยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือไม่สามารถ พัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้เหมือนอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งนี้อาจสืบเนื่อง มาจากสาเหตุหลายประการ ตามที่ เสรี ราษฎร์ (2529 : 7) ได้อภิปรายไว้พอสรุปได้ว่าเนื่องจาก ประชาชนไทยยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยเพียงพอ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง การปกครองแบบปฎิวัติหรือรัฐประหาร ประชาชนที่ขาดพื้นฐานการเมืองจึงรับไม่ทันหรืออาจจะ เป็น เพราะทหารไม่จริงใจกับประชาธิปไตย เวลาเกิดวิกฤตทางการเมืองบางประการแทนที่จะปล่อยให้ แกไขตามระบอบรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดการเลื่อนไหลพัฒนาไปตามกาลสมัย กลับยกกำลังออกมายึด อำนาจโดยพลการ ประชาธิปไตยจึงลุ่ม ๆ ดอน ๆ ต้องตั้งต้นกันใหม่อยู่เสมอ นอกจากนั้นก็ยังมีเสียง กล่าวว่าเป็น เพราะนักการเมืองทะเลาะ เบาะแว้งแก่งแย่งอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมือง เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์กัน โดยที่ประชาชนก็รู้เท่าทันจนเกิดความเบื่อหน่ายจึงไม่ทำงานสร้างสรรค์ความผาสุก ให้แก่บ้านเมือง ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองยังไม่จริงใจและจริงจังกับการเมืองระดับท้องถิ่นซึ่ง เป็น ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานโดยแท้ ซึ่งเชื่อว่าจะ เป็นรากฐานสร้างประชาธิปไตยของประเทศให้มั่นคง ก้าวหน้า ในปัจจุบันเรามีการเมืองระดับท้องถิ่นที่ต้องมีการเลือกตั้งกันหลายระดับ แต่เมื่อเลือกตั้ง เสร็จแล้วกลับมิได้มีอำนาจอย่างแท้จริง แต่ตกอยู่ใต้การบังคับบัญชาของข้าราชการประจำ การเมือง ระดับท้องถิ่นซึ่งมีการเลือกตั้งกันหลายระดับจึงถูกแทรกแซงการทำงาน เสมอมาที่เห็นได้เด่นชัดคือ สุขาภิบาลและเทศบาลทั่วประเทศ ทั้ง ๆ ที่สุขาภิบาลก็กำเนิดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และเทศบาล เกิดพร้อมกับสมัย เปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งปรากฏว่าคณะกรรมการสุขาภิบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ เมื่อได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นแล้วแทนที่จะมีอำนาจตัดสินใจทำงานในท้องถิ่น ของคนได้ เต็มที่ก็ต้องตกอยู่ในความควบคุมของข้าราชการประจำ เพราะมีนายอำเภอ เป็นประธาน กรรมการสุขาภิบาลโดยตำแหน่ง และยังมีปลัดอำเภอ เป็นปลัดสุขาภิบาลมากอยก่ากับอีกระดับหนึ่งด้วย

ส่วนในระดับเทศบาลซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวจังหวัดและอำเภอใหญ่ ๆ อาจจะดูว่าเข้มแข็งก็กตักกว่า เพราะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเป็นคณะเทศมนตรีแต่ก็ได้ผลักดันไปจากวงจรมีเหมือนกัน ต้องตกอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าแทรกแซงหน่วยงานเหมือนผู้บริหารกิจการเทศบาลไว้จนไม่เป็นตัวของตัวเอง

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาขัดขวางการพัฒนาของ การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบหรือปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของประชาชนพลเมืองในเรื่องความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครอง และพฤติกรรมหรือการแสดงออกเพื่อมีส่วนร่วมในทางการเมืองของระบบการเมืองการปกครองนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญเพราะจะเป็นพื้นฐานของการที่จะสามารถใช้กลไกของระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นไปได้หรือไม่เพียงใดด้วย สำหรับในประเทศไทยนั้นยังปรากฏว่าองค์ประกอบด้านประชาชนพลเมืองของเรายังมีปัญหาอยู่มาก ยังขาดคุณภาพที่จะสนับสนุนการพัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ไม่มีพลังเพียงพอที่จะควบคุมหรือผลักดันให้ารดำเนิการของรัฐบาล เป็นไปในทิศทางที่มั่นคง จึงได้เกิดการปฏิวัติ การรัฐประหาร การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและการขอยกเลิกรัฐธรรมนูญอยู่หลายครั้งหลายครา

ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของประชาชนพลเมืองดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นต่อ เมื่อมันมาอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การเรียกร้องหรือเดินขบวนคัดค้านสนับสนุน เป็นไปในทางที่รุนแรงหรือหลวม หรือไม่ถึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ไม่ได้ประยุคต์หลักการแนวทางประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แสดงออกก็ไร้ประสิทธิภาพไปในที่สุด ดังเช่นได้ปรากฏว่า มีการนำเด็กอนุบาลหญิง - ชาย จำนวน 132 คน ไปขึ้นหนังสือถึงผู้นำของประเทศอภิมหาอำนาจ ซึ่งได้แก่ สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา โดยผ่านสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย เพื่อเรียกร้องให้ประเทศอภิมหาอำนาจทั้งสองช่วยกันสร้างสรรค์สันติภาพให้แก่ชาวโลก (เดลินิวส์ 2529 : 20) เด็กอนุบาลเหล่านั้นยังไม่สามารถช่วยตัวเองว่าสิ่งใดควร ไม่ควร ถูกต้อง ไม่ถูกต้อง และยังขาดความรู้ความเข้าใจตลอดจนเจตคติในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกถามว่า สันติภาพคืออะไร เด็กก็บอกว่าไม่รู้จัก การมาข่มขู่เรียกร้องดังกล่าวจึงเป็นไปในรูปของการเชื่อฟังและทำตามผู้อื่น ฉะนั้นการเรียกร้องซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนกระทำ การ เช่นนั้นย่อมจะเป็นการปลูกฝังวิธีชีวิต ระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่เหมาะสมกับวัยของ

นักเรียนอนุบาล ซึ่งยังเด็กเกินกว่าจะเข้าใจความหมาย ความสำคัญ นอกจากสนุกสนานเท่านั้น หรืออย่างกรณีคนขับรถสี่ล้อเล็กชุมนุมกันที่ลานพระรูปทรงม้า เพื่อยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้รัฐบาล ห่อนหันเรื่องการใช้รถผิดประเภท (มติชนรายวัน 2529 : 1 - 2) ฝ่ายรัฐบาลยินยอมรับข้อเสนอ ไปพิจารณา แต่บรรดาคนเหล่านั้นไม่ยอมสลายตัว ทั้งยังได้กระทำการผิดกฎหมายโดยการปิดกั้นการจราจรทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเข้าทำการจับกุม และจากการสอบสวนได้ความว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังการชุมนุม เรียกร้องครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็น เจ้าของรถและผู้ที่มีผลประโยชน์จากการจัดคิวรถ แสดงให้เห็นว่าบรรดาผู้ขับรถสี่ล้อเล็ก เหล่านี้ขาดวิจรรณาญาณที่ถูกต้อง จึงถูกชักจูงให้กระทำการที่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

ในบรรดากิจกรรมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนถือว่าสำคัญมาก คือ การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ก็ปรากฏว่ามีผู้สนใจและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกันในปริมาณสัดส่วนต่อประชากรผู้มีสิทธิทั้งหมดแล้วน้อย ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ดังเช่นได้ปรากฏว่าจากผลการเลือกตั้งทั่วประเทศพร้อมกัน 14 ครั้ง มีเพียง 3 ครั้งที่ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเกินกว่า 50% ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด คือการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 จำนวนผู้แทนราษฎร 160 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 9,859,039 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 5,668,566 คน คิดเป็น 57.50% จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 จำนวนผู้แทนราษฎร 324 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 24,224,470 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 12,295,339 คน คิดเป็น 50.76% และจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 จำนวนผู้แทนราษฎร 347 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 26,160,100 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 16,079,949 คน คิดเป็น 61.43% (กรมการปกครอง 2529 : 43) แม้กระทั่งในเขตการเลือกตั้งเฉพาะแห่งที่ถือว่ามีการศึกษาดี อยู่ในศูนย์กลางความเจริญทางความคิดและวัตถุตลอดถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่คาดหมายว่าจะมีผู้สนใจและไปใช้สิทธิมากกว่าที่เป็น ตามที่ พรศักดิ์ ห่องแก้ว (2526 : 36 - 37) ได้กล่าวถึงอัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดแจ้ง คืออัตราไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการศึกษาและอาชีพ กล่าวคือ คนที่มีการศึกษาสูงยิ่งเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง และคนที่มืออาชีพที่ใช้วิชาชีพ มีรายได้ดี ก็ยิ่งมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ชั้นทางสังคม (Social Class) มีความสัมพันธ์ กับลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ

พลเมืองดั่งเช่น กรุงเทพมหานคร ก็ยังปรากฏว่าสถิติของผู้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีจำนวนน้อยกว่าชนบทในบางครั้ง เช่น ในการเลือกตั้งทั่วประเทศเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 จำนวนผู้แทนราษฎร 123 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 7,602,591 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2,461,291 คน คิดเป็น 38.95% จังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุดคือจังหวัดสระบุรี คิดเป็น 77.78% จังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร คิดเป็น 23.30% หรือในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 จำนวนผู้แทนราษฎร 301 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 22,581,780 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 9,913,401 คน คิดเป็น 43.90% จังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุดคือ จังหวัดยโสธร คิดเป็น 77.11% จังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงน้อยที่สุดคือ กรุงเทพมหานคร คิดเป็น 34.66% (สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ม่องแก้ว 2525 : 42)

โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้บริหารท้องถิ่น จุดมุ่งหมายที่สำคัญก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกผู้บริหารตามความสมัครใจ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ที่ผ่านไปแล้วแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนเพราะจากสถิติจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด 2,831,250 คน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 981,222 คน คิดเป็น 34.56% (กรมการปกครอง 2528 : 1) การที่ประชาชนสนใจไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ อาจเนื่องจากว่ากรุงเทพมหานครปลอดจากการเลือกตั้งมานานถึง 10 ปี หลังจากการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2518 นอกจากนี้การที่ประชาชนบางคนเข้าใจว่ารัฐบาลมิได้มีความจริงใจต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีบางคนก็เข้ามารับผิดชอบในการบริหารประเทศหรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งให้เข้ามาดำรงตำแหน่ง จากการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 มีประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอย่างมากมาย ซึ่งในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งล่าสุดที่เพิ่งจะผ่านไป สยามรัฐได้วิเคราะห์ว่าประชาชนเลือกตัวบุคคลมากกว่าเลือกพรรค ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนเบื่อหน่ายพรรคการเมือง รวมทั้งนักการเมืองที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ประกอบกับภาพพจน์ของประชาชนที่มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าเป็นคนดี มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ และที่สำคัญคือมีนโยบายปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานคร จึงทำให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการ

กรุงเทพมหานครได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นมากกว่าผู้ที่ได้คะแนนเป็นอันดับสองถึง เท่าตัว
(สยามรัฐ 17 พฤศจิกายน 2528 : 10)

ในการเลือกตั้งทุกครั้งมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับมีผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อย และข้อครหา
เรื่องการซื้อเสียง การที่ประชาชนไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งน้อย เพราะยังไม่เข้าใจถึงความ
สำคัญของการเลือกตั้ง และสิทธิในการเลือกตั้ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้ต้อง
นึกถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม รวมทั้งการที่ประชาชนมีความคิดว่าไม่ว่าจะเลือกใครก็
ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ดีขึ้นหรือหมดไป ประชาชนที่ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งก็ไม่ได้มีเกณฑ์
ในการตัดสินใจเลือก บางคนไปเลือกตั้งเพราะชอบผู้มีสมัครรับเลือกตั้งเป็นส่วนตัว หรือไม่ก็เพราะ
ทนรบเร้าจากญาติพี่น้อง - เพื่อนฝูงของผู้สมัครรับเลือกไม่ไหว (กระมล ทองธรรมชาติ 2514 : 71)

การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยของประชาชนพลเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็น
ถึงการขาดความรู้ความเข้าใจ เจตคติหรือสัจธาขาดการเห็นคุณค่าตลอดจนทักษะประชาธิปไตย
อย่างเต็มที่และถูกต้องของประชาชนพลเมืองอย่างมาก เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าวิถีทางที่จะทำให้
สังคมและประเทศชาติมีความเป็นประชาธิปไตยนั้น อยู่ที่การทำให้สมาชิกในสังคม ประชาชนในชาติ
มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย และมีทักษะในการปฏิบัติหรือแสดงออก
การที่บุคคลจะมีความรู้ ความเข้าใจและมีพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการสอน
และการเรียนรู้ ซึ่งมีลำดับขั้นอยู่ 5 ลำดับคือ

ขั้นที่ 1 ชั้นเรียนรู้มูลฐานของมนุษย์ เป็นการเรียนรู้ครอบครัว และบุคคลที่ใกล้ชิดด้าน
ค่านิยม ทัศนคติ ทักษะ ตลอดจนความสัมพันธ์ในบทบาทต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ชั้นเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการสั่งสอนอบรมในชั้นมูลฐาน
ความรู้ ความเข้าใจด้านค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ความดี ความเลว ฯลฯ ซึ่งได้รับมาจาก
ขั้นที่ 1 จะกลายเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของพฤติกรรม ต้องอาศัยสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
ของมนุษย์ เช่น โรงเรียน กลุ่มการกุศล กลุ่มการเมือง สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษาขั้นสูง
 ฯลฯ ในการเปลี่ยนแปลง

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล บุคคลจะเข้าใจการเมืองในทัศนคติของ
เขาที่ได้รับมาจาก 2 ชั้นแรก สามารถวินิจฉัยและตัดสินใจ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเหตุการณ์
ทางการเมืองได้

ขั้นที่ 4 ขั้นสนใจกิจการบ้านเมืองเป็นพิเศษ และพิจารณาที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งได้แก่ การรวมตัวก่อตั้งกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ตลอดจนการสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาต่าง ๆ ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเมืองพอสมควรแล้ว

ขั้นที่ 5 ขั้นที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสากลซึ่งเป็นประชาธิปไตย ก็จะทำให้เกิดการเลียนแบบทางการเมืองตามหลักประชาธิปไตยโดยมากขึ้น (ปรีชา ทงษ์กร เลิศ 2518 : 20-22)

การสร้างพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนนั้น ย่อมเป็นภาระหน้าที่ของสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่จะต้องดำเนินการกับเยาวชนเป็นเบื้องต้น เพราะเยาวชนจะต้องเจริญเติบโตเป็นพลเมืองของประเทศในอนาคต การศึกษาเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล เพราะทำให้คนได้รับการศึกษามีความเข้าใจในบทบาทของรัฐบาล ได้รับข่าวสารทางการเมือง รับทราบความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งจะเป็นเครื่องสนับสนุนประชาธิปไตย (Gabriel A. Almond and Sydney Verba 1965 : 17) และการปลูกฝังประชาธิปไตยเป็นงานระยะยาวและต้องเริ่มต้นจากการศึกษาในโรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนด้วย ฉะนั้น ครู อาจารย์ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในสถานศึกษาจะต้องทำหน้าที่ในการปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เป็นผู้นำหลักสูตร ซึ่งรัฐบาลกำหนดไว้เป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายและความต้องการของประเทศ (สุวิทย์ สุวรรณ 2516 : 17) ดังที่นายดำรงค์ เมืองใต้ (2517 : 31) ได้กล่าวไว้ว่า "ถ้าเราต้องการให้สังคมเป็นประชาธิปไตย เราต้องเริ่มพัฒนาที่ตัวครูก่อน ถ้าพัฒนาตัวครูไม่สำเร็จ ไม่สามารถทำให้ครูมีคุณลักษณะ เป็นประชาธิปไตยได้แล้ว การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนหรือสังคมจะเกิดไม่ได้"

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อาศัยมติมหาชน ถ้าประชาชนโดยส่วนรวมของประเทศมีความเข้าใจในการปกครองระบอบนี้โดยถูกต้อง ก็ย่อมมีส่วนสนับสนุนเกื้อกูลให้การปกครองของประเทศดำเนินไปด้วยวิธีทางที่เหมาะสมและถูกต้อง ในทำนองตรงข้าม ถ้าประชาชนโดยส่วนรวมของประเทศขาดความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยก็ยากที่จะทำเป็นงานปกครองให้ถูกต้องตามหลักการของระบอบนี้ได้ การสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนนั้น ย่อมเป็นภาระหน้าที่ของสถาบันการศึกษาทุกแห่ง ความสำเร็จในการให้การศึกษาทางการเมืองในสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบหลายประการ แต่

✓ ประการสำคัญที่สุดน่าจะได้แก่ตัวครูผู้สอนซึ่งจะต้องมีความรู้หรือโนทัศน์ (Concepts) ในทางการเมืองการปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง และมีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการสอนตลอดจนบุคลิกภาพส่วนตัวของครู มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติ การสอนเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะครูมีส่วนคลุกคลีอยู่กับเด็กโดยตรง ย่อมมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียน (ฮาแมน ชิกเลอร์ Harman Zeigler ม.ป.ป. : 12) ยิ่งไปกว่านั้นครูในระบอบประชาธิปไตยควรจะควรจะต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปกครองและการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยยึดหลักประชาธิปไตยในแง่ต่าง ๆ คือ เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ คารวธรรม สามัคคีธรรมและบัญญัติธรรม (จรรยา คุณมี 2520 : 157)

การที่ประชาชนพลเมืองจะมีพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในลักษณะดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น น่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้ความเข้าใจในโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอ การเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองนั้นประชาชนเรียนรู้ทั้งจากการศึกษาในระบบโรงเรียนและประสบการณ์ใบบังคม แต่การเรียนรู้จากโรงเรียนนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวิชาสังคมศึกษา ซึ่งครูผู้สอนนับว่ามีบทบาทสำคัญที่สุด ถ้าครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมจะสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลได้มาก นั่นคือ ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือมีโนทัศน์ที่ถูกต้อง สามารถแสดงพฤติกรรมการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูสังคมศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีความรู้ความเข้าใจหรือมีโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นอย่างไร มีลักษณะแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันหรือไม่ ในระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน อาทิเช่น ที่ตั้งของโรงเรียน เพศ พื้นฐานการศึกษาทางด้านการเมืองการปกครอง เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนาครูเพื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ระหว่างครูสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค

3. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ครูสังคัมศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคัมศึกษาชายกับหญิง

4. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคัมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครอง

สมมติฐานการวิจัย

จากรายงานผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น สุภัตรา คล้ายคุ้ม (2519 : 9 - 12) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย" ได้พบว่าความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจและเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีการจำกัดการปฏิบัติตนไว้ตามสมควร และการเลือกตั้ง เป็นวิธีหนึ่ง que แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่โดยส่วนรวมครูสังคัมศึกษาไม่สนับสนุนหรือคัดค้านต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและ เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การควบคุมบางประการของรัฐบาลสามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่าจะให้เสรีภาพเกินขอบเขตและการเลือกตั้งที่ถูกต้องเลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคลและยังพบอีกว่าครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่สอนหรือแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งแก่นักเรียนมา แสดงความสนใจต่อรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และส่วนใหญ่ไม่เคยทำงานร่วมกับพรรคการเมือง เกษม เขยชม (2524 : 15 - 38) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคัมศึกษา พบว่าครูสังคัมศึกษาจำแนกตามเพศชายเพศหญิงที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั้งในเมืองและนอกเมือง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ชลัช จงสืบทันต์ (2527 : 211 - 212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคัม ลักษณะทางปริบท และลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" พบว่าโครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้านการเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง ด้านการมีบทบาทในชุมชน ด้านการประท้วง ด้านการเป็นฝ่ายรับการสื่อสารทางการเมือง และด้านการเป็นฝ่ายส่งการสื่อสารทางการเมือง นอกจากนั้นยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีส่วนช่วยพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง การพิจารณาพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาชุดปัจจัยลักษณะทางปริบทและจิตวิสัย โดยการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร การส่งเสริมการ

เปิดรับสื่อสารมวลชน การพัฒนาความสำนึกทางการเมือง และสารสนเทศทางการเมือง

จาก เหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคแตกต่างกัน
2. มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคัมศึกษาชายกับหญิงไม่แตกต่างกัน
3. มโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูสังคัมศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาทางการเมือง การปกครองแตกต่างกันย่อมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูสังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ที่สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในปีการศึกษา 2528 เท่านั้น

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้วิจัยจะแบ่งการวิจัยออกเป็น 5 ด้านคือ

1. ประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 1.1 ความหมายของประชาธิปไตย
 - 1.2 หลักการประชาธิปไตย
 - 1.3 กระบวนการประชาธิปไตย
2. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
3. ประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 3.1 การออกเสียงเลือกตั้ง
 - 3.2 การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมือง ตลอดจนการสมัครรับเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียง
 - 3.3 การมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 3.4 การรวมกลุ่มกับบุคคลที่มีแนวคิดหรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มผลประโยชน์

- 3.5 การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
- 3.6 การสื่อสารทางการเมือง
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

บทนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนอุดมการณ์ และหลักการของการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูทั้งชายและหญิงที่สอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล ในส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ปีการศึกษา 2528

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายของรัฐบาล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสุ่มตัวอย่างมาจาก 15 กลุ่มโรงเรียนมา 21 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 102 โรงเรียน
2. โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนภูมิภาค หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลในต่างจังหวัดซึ่งมี 12 เขตการศึกษา สุ่มมาเขตละ 1 จังหวัด และในจังหวัดนั้นเลือกโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งสุ่มตัวอย่างมา 28 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 1,543 โรงเรียน

พื้นฐานการศึกษาทางการเมืองการปกครองของครูสังคมศึกษา หมายถึง การศึกษาด้านการเมือง การปกครองวิชาต่าง ๆ จากระดับอุดมศึกษาและการเข้ารับการฝึกอบรมทางการเมืองการปกครองของครูสังคมศึกษา ระหว่างปฏิบัติงาน เป็นครูประจำการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับบทนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

2. เป็นแนวทางให้ผู้บริหารในการจัดสัมมนาและฝึกอบรม เพื่อพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแก่ครูสังคมศึกษา
3. กระทรวงศึกษาธิการ สามารถใช้ เป็นแนวทางในการปรับปรุงและการพัฒนาครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาทางด้านมโนทัศน์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
4. เป็นแนวทางแก่สถาบันฝึกหัดครู ในการปรับปรุงหลักสูตรและโปรแกรม เพื่อพัฒนาครูในด้านมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป
5. เป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจในการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และในการศึกษาค้นคว้าอื่น ๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย